

Transforming Teacher and Pre-Service Teacher Roles in Northern Thailand: From Knowledge Transmitters to Learning Facilitators in the Age of AI

การเปลี่ยนบทบาทครูและนักศึกษาครูในภาคเหนือ:
จากผู้ถ่ายทอดความรู้สู่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในยุค AI

Received: Aug 21, 2025

Revised: Sep 13, 2025

Accepted: Sep 17, 2025

Nidchayawan Pansupha (นิชชยาวรรณ พันธุ์สุภา)*

Bachelor of Elementary Education, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Aungsaneepon Srikhamsuk (อังษณิภรณ์ ศรีคำสุข)

Bachelor of Elementary Education, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Isariyaporn Wanitpiput (อิสริยภรณ์ วานิชพิพัฒน์)

Bachelor of Elementary Education, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*Corresponding Author Email: nidchaya.109@gmail.com

Abstract

The emergence of Artificial Intelligence (AI) technology is leading to significant changes in the educational landscape, particularly in the role of teachers, who must transform themselves from imparters of knowledge to “facilitators of learning”. This new role involves shaping learning processes, promoting higher-order thinking, and instilling moral values in students. This shift is particularly important for pre-service teachers in northern Thailand, where the educational context remains very different in terms of culture, society, and educational resources. Pre-service teachers at universities in northern Thailand face the major challenge of integrating academic knowledge, digital technology, and local knowledge to meet the needs of learners in rapidly changing communities and societies.

This article explores the evolving role of pre-service teachers in the age of AI. It begins with an overview of current trends in education, followed by an examination of essential teacher competencies, including technological literacy, instructional design, and contextualized understanding of AI-driven education. It also explores the transition from the traditional teacher role to the “teacher

as facilitator" model and the ethical implications of AI in education.

The article emphasizes the urgent need for teacher education institutions to revise their curricula to prepare future educators and strike a balance between technology and humanistic values, so that teachers can effectively support the holistic development of learners.

Keyword: Pre-service teachers; AI; Learning Facilitator; Teacher Competencies; Northern Thailand

บทคัดย่อ

การเกิดขึ้นของเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังสร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในโลกของการศึกษา โดยเฉพาะบทบาทของครูที่ต้องปรับเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Learning Facilitator) ซึ่งมีหน้าที่ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ท้าทาย ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ขั้นสูงและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทใหม่ของครูและนักศึกษาวิชาชีพครูในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยในยุค AI เนื่องจากบริบททางการศึกษาของภูมิภาคยังคงมีความหลากหลายทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคมและทรัพยากรทางการศึกษาที่ต้องเผชิญกับโจทย์ใหญ่ในการเรียนรู้ที่จะผสมผสานความรู้เชิงวิชาการ เทคโนโลยีดิจิทัลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในชุมชนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทใหม่ของนักศึกษาวิชาชีพครูในยุค AI โดยเริ่มต้นจากการทบทวนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาร่วมกับการสังเคราะห์แนวโน้มการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์พบว่าครูยุค AI ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่ ที่ครูยุคปัจจุบันนี้ควรมีทั้งในด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยี, การออกแบบการเรียนรู้, บริบทของการศึกษาในยุค AI, บทบาทใหม่และความท้าทายของนักศึกษาวิชาชีพครูในยุค AI, บทบาทของครูในอดีตและปัจจุบัน, Teacher as Facilitator, และการรักษาคุณค่าความเป็นมนุษย์และจริยธรรม นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่สถาบันผลิตครูต้องปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษา รวมถึงการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ครูในอนาคตสามารถนำทางผู้เรียนให้เติบโตอย่างรอบด้านในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: นักศึกษาวิชาชีพครู; AI; ผู้อำนวยความสะดวกเรียนรู้; สมรรถนะครู; ภาคเหนือของประเทศไทย

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด โดยเฉพาะการเข้ามามีบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในระบบการศึกษาทั่วโลก รวมถึงระบบการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบทบาทของครูที่จำเป็นต้องปรับตัวจากผู้ถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Learning Facilitator) ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ขั้นสูง มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้บทบาทของครูต้องปรับตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ครูจึงไม่ใช่เพียง “ผู้ทรงภูมิปัญญาบนเวที” (Sage on the Stage) ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้จากตำราอีกต่อไป เนื่องจากข้อมูลและความรู้สามารถเข้าถึงได้ง่ายจาก AI อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน (Holmes et al., 2019) หากแต่ต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Learning Facilitator) หรือ “ผู้นำทางข้างเคียง” (Guide on the Side) ซึ่งมีหน้าที่ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ (King, 1993)

ดังนั้นจึงสังเคราะห์ได้ว่า ในยุคที่ข้อมูลและความรู้สามารถเข้าถึงได้ง่ายดายผ่านเทคโนโลยี AI บทบาทของครูจึงไม่อาจจำกัดอยู่แค่ “ผู้ถ่ายทอดความรู้” (Sage on the Stage) ที่ยืนสอนอยู่หน้าชั้นเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่ต้องเปลี่ยนบทบาทเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Guide on the Side) ที่ทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทใหม่นี้ยังเน้นย้ำถึงการพัฒนาทักษะที่ AI ไม่อาจทดแทนของความเป็นมนุษย์ได้ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ซึ่งล้วนเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในโลกอนาคต

จากสถานการณ์ปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายทางสังคม ต้องเร่งปรับตัว เพื่อรับมือกับความท้าทายของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี พฤติกรรมผู้เรียน การเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาอย่างไม่เท่าเทียม หรือช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติที่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการเตรียมความพร้อมให้กับ “นักศึกษาวิชาชีพครู” ที่จะเป็นกำลังสำคัญของระบบการศึกษาไทยในอนาคต ซึ่งเป็น “หัวใจสำคัญ” เพราะพวกเขาคือครูรุ่นใหม่ที่จะทำหน้าที่ในสภาพแวดล้อมที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมี

การกล่าวถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของบทบาทครูในระดับนโยบาย แต่การวิจัยในเชิงลึกที่สะท้อนภาพของ “สมรรถนะที่จำเป็นของนักศึกษาวิชาชีพครูในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยในยุค AI” ยังมีไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นช่องว่าง (Gap) ที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ครูรุ่นใหม่สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบริบทท้องถิ่นและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทใหม่ของนักศึกษาวิชาชีพครูในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยในยุค AI โดยมุ่งเน้นการสังเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา สมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันผลิตครูให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

บริบทของการศึกษาในยุค AI

AI เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เครื่องจักรสามารถทำงานที่โดยทั่วไปต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ การปรับตัว และการดำเนินการกับข้อมูลจำนวนมากที่ประมวลผลอย่างรวดเร็ว ความสามารถนี้ถูกนำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อช่วยเพิ่มและปรับปรุงการเรียนรู้ให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละคน ทำงานที่ซ้ำ ๆ หรือใช้เวลานานโดยอัตโนมัติ และปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและเทคโนโลยีของโรงเรียนเพื่อประโยชน์ของนักเรียน ครู และผู้บริหาร <https://www.thailand.intel.com>

การนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในวงการศึกษามีแนวโน้มที่จะแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่อัจฉริยะ การสกัดข้อมูลเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ๆ การศึกษาในมิติเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงศักยภาพของ AI ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างครอบคลุม (นฤตล จันทระเพชร และคณะ, 2568) การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่เพียงการนำเครื่องมือใหม่ ๆ มาใช้ในห้องเรียน แต่เป็นการปรับกระบวนการเรียนรู้และการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล และการประยุกต์ใช้ AI ได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมที่น่าสนใจหลายประการ หนึ่งในนั้นคือ ระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือนครูผู้ช่วยส่วนตัวที่เข้าใจในจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียนแต่ละคนโดยระบบจะวิเคราะห์ความสามารถและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน จากนั้นจะปรับเนื้อหา ระดับความยาก และลำดับการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล (Baker et al., 2020) การเรียนรู้จึงไม่เพียงเป็นการรับข้อมูลแบบทางเดียว แต่เป็นการเดินทางที่ออกแบบมาเพื่อเติมเต็มช่องว่างความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ AI ยังเข้ามามีบทบาทในด้านการวิเคราะห์การเรียนรู้ (Learning Analytics) ซึ่งเป็นกระบวนการในการรวบรวม วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและบริบทการเรียนรู้ (Greller & Drachsler, 2012) ครูสามารถใช้ข้อมูลจาก AI เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม คำถามที่มักถามบ่อย หรือข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ การวิเคราะห์เหล่านี้ช่วยให้ครูสามารถระบุปัญหาและให้คำแนะนำที่ตรงจุดเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของการจัดการเรียน

การสอน AI ยังช่วยแบ่งเบาภาระงานที่ซ้ำซ้อนของครู เช่น เครื่องมือสร้างสื่อการสอนอัตโนมัติหรือระบบตรวจข้อสอบและงานเขียน (Holmes, Bidlik, & Fadel, 2019) ทำให้ครูมีในการทำงานอื่นที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น เช่น การให้คำปรึกษาเชิงลึก การสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนและการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและทักษะทางอารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ยังไม่สามารถทำได้ การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้การศึกษาไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ในห้องเรียนแต่ได้ขยายขอบเขตออกไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ขับเคลื่อนด้วย AI

ดังนั้นจึงสังเคราะห์ได้ว่า AI ไม่ได้เข้ามาแทนที่ครูหรือการเรียนรู้แบบมนุษย์ หากแต่ช่วยเสริมศักยภาพของระบบการศึกษาให้สามารถปรับตัว รองรับความแตกต่างเฉพาะบุคคลและตอบโจทย์โลกยุคใหม่ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเรียนรู้ การสอน และการบริหารจัดการอย่างรอบด้าน การเข้ามาของ AI ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อแทนที่ครู แต่เพื่อยกระดับและส่งเสริมศักยภาพของครูและทำให้กระบวนการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพและเข้าถึงง่ายสำหรับทุกคน บทบาทของครูในยุคนี้จึงเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็น “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Learning Facilitator) ที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อชี้นำ สนับสนุนและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนสามารถก้าวทันโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

บทบาทใหม่และความท้าทายของนักศึกษาวิชาชีพครูในยุค AI

ในยุคที่เทคโนโลยีโดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence – AI) กำลังก้าวเข้ามา มีบทบาทอย่างรวดเร็วในแทบทุกด้านของชีวิต ไม่เว้นแม้แต่แวดวงการศึกษาเพราะ AI ไม่เพียงแต่เข้าถึงข้อมูลจำนวนมหาศาลได้ภายในเสี้ยววินาที แต่ยังสร้างเนื้อหาเฉพาะบุคคล ตอบคำถามทั่วไป แนะนำวิธีการเรียนรู้หรือแม้แต่ช่วยวางโครงสร้างการสอนได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นบทบาทดั้งเดิมของครูในฐานะแหล่งความรู้หลัก อาจดูเหมือนถูกลดทอนลงเพราะวันนี้นักเรียนสามารถหาคำตอบจาก AI ได้ทันทีโดยไม่ต้องรอครูเหมือนเมื่อก่อน แต่อย่างไรก็ตามแทนที่ AI จะมาแทนครู แต่กลับเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาบทบาทของตนเองให้ลึกซึ้งและมีคุณค่ามากขึ้น คือ AI สามารถช่วยแบ่งเบาภาระงานของครู เช่น การตรวจข้อสอบแบบปรนัย การจัดเตรียมสื่อการสอนพื้นฐาน หรือแม้แต่การวิเคราะห์ผลการเรียนแบบรายบุคคล ทำให้ครูมีเวลามากขึ้นในการทำหน้าที่ที่ AI ยังไม่สามารถทดแทนได้ นั่นคือ “ความเป็นมนุษย์” ผู้เข้าใจความรู้สึก สร้างแรงบันดาลใจและเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา ดังนั้นการเปลี่ยนผ่านครั้งนี้จึงไม่ใช่การลดบทบาทของครู หากแต่เป็นโอกาสที่ให้ครูได้เปลี่ยนผ่านจาก “ผู้ถ่ายทอดหลัก” ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator)” “ผู้นำทาง (Guide)” “โค้ช (Coach)” และ “นักออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience Designer)” ที่ช่วยให้ผู้เรียนเติบโตอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิตและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุค AI ที่ควรมี คือ 1. ความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ (Empathy and Emotional Intelligence) ครูที่ดีไม่ใช่แค่ผู้ถ่ายทอดเนื้อหา แต่คือผู้ที่เข้าใจหัวใจของนักเรียน การรับรู้

ความรู้สึก ความเครียด แรงจูงใจหรือความท้อแท้ของแต่ละคน คือสิ่งที่ทำให้การสอนมีคุณภาพและเข้าถึงผู้เรียนอย่างแท้จริง ความสามารถนี้เรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ยังคงเป็นจุดที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้อย่างสมบูรณ์เพราะ AI อาจจะประมวลผลได้เร็วแต่ยังไม่สามารถ “เข้าใจ” ในแบบที่มนุษย์เข้าใจกันได้ 2. การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ในโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ทักษะอย่างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหาหลายมิติ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน กลายเป็นหัวใจสำคัญของการเติบโตในศตวรรษนี้ บทบาทของครูจึงไม่ใช่แค่สอนข้อมูล แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกฝนและใช้ทักษะเหล่านี้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นสิ่งที่เทคโนโลยียังทำได้จำกัด 3. การสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นการเรียนรู้ AI อาจให้คำตอบได้หลากหลาย แต่ไม่สามารถปลุกไฟแห่งความอยากเรียนรู้ในใจนักเรียนได้ ครูที่มีความกระตือรือร้น รู้จักเชื่อมโยงบทเรียนเข้ากับชีวิตจริงและรู้ว่าควรส่งต่อความหวังหรือความท้าทายเมื่อไร คือผู้ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจที่ยั่งยืนซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนที่ไม่มีใครแทนที่ได้ และ 4. การสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้หยุดแค่ความรู้วิชาการ แต่ต้องช่วยหล่อหลอมจิตใจของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีจริยธรรมและเข้าใจคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม บทเรียนเหล่านี้ต้องอาศัยแบบอย่างที่มีชีวิตและการเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ ครูจึงยังคงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ผู้คนที่มีความรู้ทั้งด้านความรู้และจิตใจ

สังเคราะห์ได้ว่า ในโลกที่ AI เข้ามาเสริมระบบการจัดการเรียนรู้ ครูไม่ได้ถูกลดบทบาทลง แต่กลับถูกยกระดับให้สำคัญยิ่งขึ้นกว่าเดิม นักศึกษาวิชาชีพครูในวันนี้ จึงต้องเตรียมพร้อมที่จะไม่เพียงแค่สอน แต่ต้องเข้าใจผู้เรียน ออกแบบการจัดการเรียนรู้และปลุกพลังภายในของผู้เรียนให้ตื่นขึ้นอย่างแท้จริง นี่คือนิยามที่เทคโนโลยีและความเป็นมนุษย์ต้องเดินไปด้วยกันและครูคือผู้เชื่อมโลกทั้งสองเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีความหมาย

บทบาทของครูในอดีตและปัจจุบัน ภาพลักษณ์ของ “ผู้สอน”

แม้ว่าการศึกษาในยุคปัจจุบันจะเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบร่วมมือ แต่บทบาทของครูในด้านการบรรยายและถ่ายทอดความรู้ ยังคงมีความสำคัญและจำเป็นในบางสถานการณ์การเรียนการสอน ครูต้องมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้งและสามารถนำเสนอข้อมูลที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายผ่านการจัดระเบียบเนื้อหาอย่างเป็นระบบ การบรรยายที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทักษะในการสื่อสารที่ดีโดยครูต้องสามารถใช้ภาษาที่เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่และใช้ตัวอย่างประกอบที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น ครูยังต้องมีความสามารถในการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนผ่านการใช้เสียง ท่าทางและการเล่าเรื่องที่น่าสนใจ อย่างไรก็ตาม การบรรยายในยุคปัจจุบันไม่ควรเป็น การถ่ายทอดแบบทางเดียวเท่านั้น แต่ควรผสมผสานกับการโต้ตอบกับผู้เรียน การใช้คำถามเพื่อกระตุ้น

ความคิด และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นหรือซักถาม เพื่อให้การบรรยายกลายเป็นกิจกรรมที่มีชีวิตชีวาและสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจที่ยั่งยืน และการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (แสงสุรีย์ ทองขาว และคณะ, 2566) กล่าวว่า บทบาทของครูในระบบการศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาผู้เรียนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยครูไม่เพียงแต่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังต้องสวมบทบาทหลากหลายที่มีความซับซ้อนและความสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง ครูต้องเป็นทั้งผู้นำที่ชี้แนะทิศทางการเรียนรู้ ผู้สอนที่ถ่ายทอดความรู้และทักษะ ผู้ส่งเสริมที่คอยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการแสวงหาความรู้และผู้สนับสนุนที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้เรียนในการเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ แต่ละบทบาทเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงกันและส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในมิติที่แตกต่างกัน เมื่อครูสามารถดำเนินบทบาทเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวกต่อผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตาม บทบาทของครูไม่ได้อยู่ในสถานะคงที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการตามยุคสมัยมาโดยตลอด จากอดีตที่ครูอาจมีบทบาทเป็นผู้รอบรู้และถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว มาสู่ปัจจุบันที่เทคโนโลยีได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำและทันสมัยได้สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ได้อย่างไม่จำกัด ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการเพื่อให้สอดคล้อง กับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

ในบริบทนี้ ครูจึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ตามไปด้วย จากการเป็นผู้ให้ความรู้แบบเดิม ครูในยุคปัจจุบันต้องกลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้ชี้แนะและแนะนำแหล่งข้อมูล ผู้สร้างแรงบันดาลใจและผู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงเป็นความจำเป็นที่ครูทุกคนต้องเผชิญและปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาในยุคเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เชมจิรา คำหงษา และคณะ, 2566) กล่าวว่าบทบาทของครูในยุคศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แบบเดิมมาสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น โดยมีบทบาทสำคัญ 7 ประการที่ครูจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย นโยบาย “การสอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” เป็นหัวใจสำคัญที่เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากการบรรยายเป็นหลักมาเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันครูต้องสวมบทบาทเป็นครูฝึกที่คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในขณะที่การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน จะทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนมากขึ้นและ

การจัดการเรียนรู้โดยการลงมือทำจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและเข้าใจในเนื้อหาได้ลึกซึ้งกว่า การเรียนแบบท่องจำ การประเมินผู้เรียนจากผลการพัฒนาจะมุ่งเน้นไปที่ความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลมากกว่าการเปรียบเทียบกับผู้อื่น และการร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จะช่วยให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในยุคเทคโนโลยีครูจึงต้องกลายเป็นครูผู้สร้างสรรค์ที่สามารถช่วยให้นักเรียนใช้สื่อการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองและเข้าถึงองค์ความรู้ที่หลากหลายโดยครูจะเป็นผู้แนะนำ ควบคุม และดูแลให้ผู้เรียนสามารถคัดสรรข้อมูลที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงนี้จึงเป็นความจำเป็นที่ครูต้องปรับตัวเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับ นักศึกษาวิชาชีพครู การปรับตัวเพื่อรับบทบาทใหม่นี้ถือเป็นหัวใจสำคัญเพราะพวกเขาคือครูรุ่นใหม่ที่จะต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลัก การเข้าใจศักยภาพของ AI และสามารถนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้จะทำให้ครูสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อโลกดิจิทัลได้ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงมิใช่การลดความสำคัญของครู หากแต่เป็นการยกระดับบทบาทครูจากเพียงผู้ให้ความรู้ไปสู่การเป็นผู้นำทางที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่และได้สังเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทครูแบบดั้งเดิมกับครูในยุค AI อยู่ในรูปแบบตารางเพื่อให้เข้าใจบทบาทได้ง่ายขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบบทบาทครูแบบดั้งเดิมกับครูในยุค AI

บทบาท หน้าที่	ครูแบบดั้งเดิม (Traditional Teacher)	ครูในยุค AI (Teacher in the AI Era)
บทบาทหลัก	ผู้ถ่ายทอดความรู้ (Sage on the Stage)	ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Guide on the Side) และโค้ชการเรียนรู้
วิธีการสอน	เน้นการบรรยาย ถ่ายทอดเนื้อหาจากตำรา	ใช้การเรียนรู้แบบ Active Learning, Project-based, และ Personalized Learning โดยผสมผสาน AI
บทบาท ผู้เรียน	ผู้เรียนเป็นผู้รับสารแบบ Passive	ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วม กำกับการเรียนรู้ ด้วยตนเอง (Self-directed Learner)
การ ประเมินผล	เน้นการสอบปลายภาค การวัดเชิงปริมาณ	เน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Learning) และใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบบทบาทครูแบบดั้งเดิมกับครูในยุค AI (ต่อ)

บทบาท หน้าที่	ครูแบบดั้งเดิม (Traditional Teacher)	ครูในยุค AI (Teacher in the AI Era)
ความสัมพันธ์ กับผู้เรียน	มีลักษณะครูเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเชื่อฟัง	ครูกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์แบบร่วมมือ (Collaborative Relationship) เน้นการโค้ช และการให้ Feedback
ทักษะ ที่มุ่งพัฒนา	การจำ การทำซ้ำ และการท่องจำเพื่อสอบ	การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับ ผู้อื่น
บทบาท ด้าน คุณธรรม	ปลูกฝังวินัยและค่านิยมพื้นฐาน	สร้างสมดุลระหว่างการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม ปลูกฝังความรับผิดชอบ และความเป็นพลเมืองดิจิทัล
การใช้ เทคโนโลยี	ใช้เทคโนโลยีเพื่อประกอบการ สอน เช่น สไลด์หรือวิดีโอทัศน์	ใช้ AI, Learning Analytics, และเครื่องมือดิจิทัล เพื่อปรับประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสม กับผู้เรียนรายบุคคล
บทบาท ต่อสังคม	ผู้ให้ข้อมูลและความรู้แก่ชุมชน	ผู้นำทางการเรียนรู้ ผู้สร้างนวัตกรรม และผู้พัฒนาทักษะแห่งอนาคตให้กับผู้เรียน
การเรียนรู้ ของครู	ครูพึ่งพาความรู้เดิม และตำราเป็นหลัก	ครูเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner) ใช้ AI และเครือข่ายวิชาการ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของบทบาทครูในยุคสมัยต่าง ๆ จากตารางสังเคราะห์ได้ว่าการเปลี่ยนผ่านจาก “ครูแบบดั้งเดิม” มาสู่ “ครูในยุค AI” ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของวิธีการสอนที่เปลี่ยนไปเท่านั้น แต่ยังเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับการศึกษาโดยรวมหรือที่เรียกว่า “การเปลี่ยนกระบวนทัศน์” ของบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ในอดีตครูมักถูกมองว่าเป็นผู้รู้หรือผู้ถือความรู้ที่นักเรียนต้องรับฟังและจดจำซึ่งทำให้อารมณ์ของการเรียนเน้นหนักไปที่การรับข้อมูลเป็นหลัก ผู้เรียนจึงทำหน้าที่เพียงรับสารจากครูโดยไม่มีส่วนร่วมมากนักแต่ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยี AI สามารถจัดการข้อมูลและนำเสนอเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของครูจึงไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้แต่เปลี่ยนไปสู่การเป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่คอยชี้ทางและสนับสนุนให้นักเรียนสามารถค้นพบความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยการเปลี่ยนแปลงประการแรก คือ แนวโน้มของการเรียนรู้ได้เปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบนิ่งเฉย (Passive Learning) ไปสู่การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) และแบบที่ผู้เรียนเป็นผู้กำกับตนเอง (Self-directed Learning) ครูจึงกลายเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยมี AI เป็นเครื่องมือเสริม ไม่ใช่สิ่งที่เข้ามาแทนที่ ประการต่อมา การประเมินผลการเรียนรู้ในยุคใหม่นั้นเปลี่ยนจากการวัดผลเพียงปลายทาง มาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีเป้าหมายเพื่อพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หรือการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ครูในยุค AI จึงต้องใช้ข้อมูลจากเทคโนโลยี มาช่วยวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียน เพื่อออกแบบวิธีสอนที่ตอบโจทย์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และอีกด้านที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน จากเดิมที่มีลักษณะบน-ล่าง หรือเน้นวินัยตามลำดับชั้น กลายเป็นความสัมพันธ์เชิงร่วมมือมากขึ้น ครูจึงไม่ได้เป็นแค่ผู้สั่งสอน แต่กลายเป็นโค้ช เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ และเป็นผู้จุดประกายแนวคิดร่วมกับนักเรียนในห้องเรียน ความเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและความตระหนักรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี โดยเฉพาะในยุคที่นักเรียนมีโอกาสเข้าถึง AI ได้อย่างกว้างขวาง การรู้เท่าทันสื่อ การใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมกลายเป็นสิ่งจำเป็น ครูจึงต้องมีส่วนช่วยเหลือ หลอมให้ผู้เรียนเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่มีวุฒิภาวะทางเทคโนโลยีควบคู่กับจิตสำนึกทางสังคม สุดท้าย การเปลี่ยนแปลงยังสะท้อนถึงบทบาทของครูในฐานะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูไม่อาจยึดติดกับความรู้ในอดีตเท่านั้น แต่ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อัปเดตเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของโลกและประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ของตนเอง

ดังนั้น บทบาทของครูในยุค AI คือการหลอมรวมความรู้ด้านวิชาการ เทคโนโลยี และคุณธรรม เข้าไว้ด้วยกันอย่างสมดุล ไม่ใช่เพื่อลดทอนความสำคัญของครู แต่คือการยกระดับครูให้เป็นผู้ออกแบบ การเรียนรู้ ผู้นำทาง และผู้สร้างแรงบันดาลใจ ที่พร้อมจะนำพาผู้เรียนให้เติบโตอย่างมั่นคงในโลกอนาคตที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การเปลี่ยนแปลงบทบาทครูจากผู้สอนสู่ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (Teacher as Facilitator)

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว บทบาทของครูในระบบการศึกษาไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ไม่เพียงเปลี่ยนจากการถ่ายทอดเนื้อหาแบบเดิมแต่ยังต้องก้าวขึ้นเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator of Learning) ที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ไตร่ตรอง คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงการปฏิรูประบบการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งไทยเริ่มนำมาใช้จริงตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เมื่อผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ครูจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทจาก “ผู้สอน” มาเป็น “ผู้สนับสนุน” ที่คอยดูแล และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงรับข้อมูลแต่ต้องมีบทบาทในการตั้งคำถาม ค้นคว้า และสร้างความหมายของความรู้ด้วยตนเอง บทบาทนี้ยังครอบคลุมถึงการออกแบบประสบการณ์ การเรียนรู้ การใช้ AI และเครื่องมือดิจิทัลเป็นเครื่องช่วย และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลจากการวิจัยล่าสุดพบว่า ครูในยุคดิจิทัลต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบบทเรียนในรูปแบบดิจิทัล มีความสามารถใช้เครื่องมือและเทคนิคการสอนใหม่ ๆ อย่างคล่องแคล่ว เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Gusma Afriani et al, 2025) นอกจากนี้งานวิจัยยังเน้นว่า ครูควรเป็นผู้วางแนวทาง สนับสนุนผู้เรียน และกระตุ้นการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่เพียงเผยแพร่ความรู้ (Happy Fitria, 2020) บทบาทของครูผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในยุคใหม่มีลักษณะที่หลากหลายและต้องการทักษะเฉพาะหลายด้าน ครูต้องเป็นผู้จัดการรายการการเรียนรู้ที่สามารถจัดชั้นเรียน เป็นผู้แนะแนวทางการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้เต็มศักยภาพ เป็นผู้เสริมแรงหรือสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้ผู้เรียนมั่นใจและพัฒนาตนเองให้เกิดคุณค่าและความหมายของการเรียนรู้ ครูยังต้องเป็นผู้ชี้คำถามเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน เป็นผู้ประเมินให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ของตน เป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับศิษย์ในการศึกษาความรู้เรื่องใหม่ ๆ หรือพัฒนานวัตกรรมและเป็นผู้วิจัย ศึกษาปัญหาในชั้นเรียนและแก้ปัญหาโดยการทำวิจัยปฏิบัติการ การเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการของสังคม ครูจึงต้องมีการเตรียมตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถปฏิบัติบทบาทใหม่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืนให้แก่ผู้เรียนในยุคดิจิทัล ดังนั้นบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ยังรวมถึงการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงการสอนและตนเองเป็นผู้นำที่พร้อมเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้ลดทอนความสำคัญของครู แต่กลับยกระดับครูให้เป็นผู้สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีความหมาย

ข้อแตกต่างระหว่างการเป็นครูผู้สอนและผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้

การศึกษายุคใหม่ได้ก้าวพ้นจากกรอบเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Teacher-Centered) มุ่งสู่ระบบที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก (Learner-Centered) การเปลี่ยนแปลงนี้ได้พลิกบทบาทของครูจาก “ผู้สอนความรู้” ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Facilitator) ซึ่งหมายถึงการชี้แนะแนวทางและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตัวเองผ่านการสืบค้น ปฏิสัมพันธ์ และสะท้อนย้อนคิดในแบบแผนดั้งเดิม ครูมักจัดเตรียมเนื้อหาและเล่าอย่างเป็นระบบในฐานะผู้ครอบครองความรู้ (Content Expert) นักเรียนเป็นผู้รับสารแบบนิ่ง โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดทิศทางการเรียนรู้ผ่านการบรรยายและการสอนแบบเดิมเป็นหลัก (Rawat Edu, 2023) ในขณะที่ “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” ไม่ได้เน้นการบอกเล่าเพียงอย่างเดียวแต่สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ช่วยให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ลงมือค้นคว้า และสร้างความเข้าใจตามรูปแบบที่ตนเองถนัด ครูในบทบาทนี้มีลักษณะคล้าย “ผู้ชี้แนะแนวทาง” มากกว่า “ผู้ให้คำตอบ”

ทฤษฎีการศึกษาที่เน้นการสร้างความรู้ร่วมกัน (Constructivism) เชื่อว่าครูควรเป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และค้นพบความหมายของความรู้ด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นผู้อธิบายเพียง

อย่างเดียว แนวคิด “Student-Centered Learning” ยังระบุว่า ผู้เรียนควรควบคุมทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง เช่น เลือกเนื้อหาและประเมินตนเองได้ ซึ่งมีความแตกต่างจากระบบการเรียนรู้ที่ครูกำหนดทุกขั้นตอน นอกจากนี้ การวิจัยในห้องเรียนภาษาอังกฤษได้เน้นว่าเพื่อให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุม (Controller) เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) จำเป็นต้องพัฒนาทักษะเฉพาะ เช่น การ mentor, scaffolding และ modeling ซึ่งช่วยส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ในบริบทสมัยใหม่

สังเคราะห์ได้ว่า บทบาทของครูในยุคดิจิทัลเปลี่ยนจากการเป็นเพียงผู้สอนเนื้อหา ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างลึกซึ้ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาในยุคนี้ ต้องการครูที่สามารถสร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาส ปลอดภัย และเต็มไปด้วยการสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์จริงจังและพร้อมที่จะเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนด้วย

สมรรถนะที่นักศึกษาวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคเหนือควรมีในยุค AI

ในยุคที่ AI แพร่หลายและส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอน ครูในอนาคตไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ทางวิชาการ แต่ต้องมีสมรรถนะใหม่ ๆ ที่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้สร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ดังนั้นในบทความนี้ได้สังเคราะห์และวิเคราะห์นำเสนอสมรรถนะสำคัญ 4 ประการที่นักศึกษาวิชาชีพครูควรมีเพื่อพร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกการศึกษายุค AI คือ 1) สมรรถนะด้านเทคโนโลยี (AI & Digital Literacy) นักศึกษาครูควรมีความเข้าใจเรื่อง AI และเครื่องมือดิจิทัลในเชิงลึก รวมถึงรู้วิธีใช้งานอย่างสร้างสรรค์ มีความปลอดภัย และคำนึงถึงจริยธรรม เช่น การเลือกใช้แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนการตั้งข้อจำกัดในการใช้ AI อย่างรับผิดชอบ (Ng et al. 2023) นอกจากนี้ UNESCO ยังได้เผยแพร่แนวทางสมรรถนะ AI เพื่อครูและนักเรียน เพื่อให้สามารถใช้งาน AI ได้อย่างปลอดภัย มีความเข้าใจในข้อดี-ข้อจำกัด และประเมินความเหมาะสมของการใช้ในบริบทต่าง ๆ 2) สมรรถนะด้านการออกแบบการเรียนรู้ (Learning Design) ครูยุคใหม่ต้องสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียน เช่น การผสมผสาน AI เข้าไว้ในกิจกรรม Project-Based Learning หรือ Problem-Based Learning เพื่อสร้างประสบการณ์ที่กระตุ้นทักษะและความร่วมมือในห้องเรียน 3) สมรรถนะด้านการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills-4Cs) โลกศตวรรษที่ 21 ต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking), ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity), การสื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกัน (Collaboration) หรือที่เรียกว่า 4Cs สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่แค่ “ทักษะ” แต่คือตัววัดคุณภาพการเรียนรู้ที่ครูควรออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมให้เกิดในนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม (Turker & Ozturk, 2025) นอกจากนี้ เทคโนโลยี AI ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องใช้ความคิดขั้นสูง เช่น วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลอย่างมีเป้าหมาย (Walter, 2024) และ 4) สมรรถนะด้านคุณธรรมและความเป็นมนุษย์ (Ethical & Human-Centric Competence) การสอนในยุค AI ต้องไม่ทิ้งการหล่อหลอมคุณธรรมและความเป็นมนุษย์ นักศึกษาครูควรปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบ

ต่อเทคโนโลยี AI เช่น การคัดกรองข้อมูล เทียบเคียงความจริงและไม่ให้การใช้ AI บั่นทอนจิตใจและความสัมพันธ์ของผู้เรียน

บทบาทของสถาบันผลิตครูในการพัฒนานักศึกษาครูในมหาวิทยาลัยพื้นที่ภาคเหนือ

ระบบการศึกษาของไทยในยุคใหม่ให้ความสำคัญกับการสร้างครูที่มีสมรรถนะครบถ้วนทั้งทางความรู้ ทักษะ คุณธรรมและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพในสายตาของนโยบายสำคัญ เช่น หลักสูตรฐานสมรรถนะ มาตรฐานวิชาชีพครู บทบาทของสถาบันผลิตครูจึงต้องยกระดับการจัดการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์ยุค AI อย่างรอบด้าน ดังนั้นบทความนี้ได้วิเคราะห์บทบาทสถาบันการผลิตครูไว้ 5 ประเด็นหลักที่สอดคล้องกับนโยบายและนิยามสมรรถนะที่จำเป็นในยุค AI คือ 1) การปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์ ศิษศาสตร์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ ปัจจุบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยกำลังมุ่งสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เชิงเนื้อหา ดังนั้นสถาบันผลิตครูควรปรับหลักสูตรครุศาสตร์ให้สอดคล้องกับทิศทางนี้โดยพัฒนานักศึกษาครูให้สามารถออกแบบการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ โดยใช้ AI และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุน 2) พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้ AI เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ ดังนั้น สถาบันการผลิตครูต้องฝึกนักศึกษาให้มีความชำนาญออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนนำ AI มาใช้ในกิจกรรมที่ เน้น Active Learning, Project-Based Learning และ Personalized Learning โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรออกแบบการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษาเป็นผู้มีส่วนร่วม โดยใช้ AI เป็น "ผู้ช่วยอัตโนมัติ (Assistant)" ในการสร้างเนื้อหา วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะไปพร้อมกับครูที่รับบทเป็นโค้ชซึ่งสะท้อนจากงานศึกษาในไทยที่พบว่า ครูอังกฤษในระดับอุดมศึกษาเริ่มเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนสู่ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) ด้วยการใช้ GenAI ช่วยงานต่างๆ แต่ยังคงต้องให้ความสำคัญกับกรอบจริยธรรมเพื่อป้องกันการพึ่งพิง AI เกินควร 3) การประเมินผลเชิงสมรรถนะและใช้งาน Learning Analytics ตามมาตรฐานวิชาชีพครู ต้องฝึกนักศึกษาผ่านกระบวนการการประเมินเชิงสมรรถนะ (Competency-Based Assessment) เช่น ให้ใช้ AI สนับสนุนการวิเคราะห์กรณีศึกษา จากนั้นผู้เรียนออกแบบวิธีแก้ปัญหาโดยไม่ยึดผลประเมินปลายภาคเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันมีหลักฐานว่าการเชื่อมโยง AI เข้ากับหลักสูตรตามกรอบคุณวุฒิของไทย (TQF) และการปรับเนื้อหาแบบอัตโนมัติผ่าน AI สามารถช่วยให้การเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับเป้าหมายสังคม 4) ปลูกฝังคุณธรรมและสร้างพลเมืองดิจิทัล เน้นย้ำการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทั้งพลเมืองที่ดีและพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) การใช้ AI ในห้องเรียนต้องอยู่บนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น การผลิตครูรุ่นใหม่จึงต้องเน้นให้ตระหนักถึงการใช้ AI และเทคโนโลยีอย่างถูกต้องรวมถึงสร้างแนวทางให้ครูเป็นพลเมืองที่ดีในยุคดิจิทัล และ 5) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการศึกษาให้ความสำคัญกับการเรียนรู้

ตลอดชีวิต ครูในอนาคตจึงไม่เพียงแต่ต้องเป็นผู้จัดการเรียนรู้ แต่ต้องเป็น Lifelong Learner ที่พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผ่านกระบวนการ (Professional Learning Community: PLC) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ภาพรวม

บทความนี้ได้สะท้อนภาพการเปลี่ยนผ่านบทบาทของครูในยุค AI จากผู้ถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการ AI กับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท้าทาย ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับความท้าทายด้านจริยธรรม ความรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของภาคเหนือที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรทางการศึกษา การเตรียมนักศึกษาวิชาชีพครูในพื้นที่ดังกล่าวจึงต้องเน้นการบูรณาการเทคโนโลยี AI กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีความหมายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน หากสามารถปรับตัวได้สำเร็จ ครูรุ่นใหม่จะเป็นกำลังสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยและเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกอนาคตที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สรุป

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษานี้คือ การกำหนด “สมรรถนะหลัก” ของครูยุคใหม่ที่จะต้องมี 4 ด้าน คือ 1) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล (AI & Digital Literacy) 2) สมรรถนะด้านการออกแบบการเรียนรู้ บนฐาน Active, Project-based และ Personalized Learning 3) สมรรถนะด้านการคิดขั้นสูงและทักษะศตวรรษที่ 21 (4Cs: Critical Thinking, Creativity, Collaboration, Communication) และ 4) สมรรถนะด้านคุณธรรมและความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับสถาบันผลิตครู คือ 1) การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) และ พ.ร.บ.การศึกษา 2567 2) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เชิงรุก การใช้ AI เพื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลเชิงสมรรถนะ 3) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านชุมชนวิชาชีพครู (PLC) และ 4) การปลูกฝังคุณธรรมดิจิทัลเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับการรักษาคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ทั้งหมดนี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย และเตรียมความพร้อมให้กับครูในอนาคตให้สามารถพาผู้เรียนเผชิญกับโลก ที่หมุนเร็วด้วยเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ที่เปิดให้ครูได้ทำในสิ่งที่เทคโนโลยียังไม่สามารถทดแทนได้ นั่นคือการเข้าใจความรู้สึก การสื่อสารอย่างลึกซึ้ง การสร้างแรงบันดาลใจ เพราะเหตุนี้ ครูจึงกลายเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีชีวิต ไม่ใช่แค่ผู้ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น

ดังนั้น หากมองในภาพรวม AI ไม่ได้มาแทนที่ครู แต่อาจเปรียบเสมือน “ผู้ช่วยมือขวา” ที่เปิดพื้นที่ให้ครูสามารถใช้เวลาและพัฒนาทักษะการสอนแบบเชิงรุกและการใช้ AI ไปกับการพัฒนา

ผู้เรียนในมิติที่ลึกกว่าเดิมเป็นการร่วมมือกันระหว่างเทคโนโลยีกับมนุษย์ เพื่อยกระดับการศึกษาให้เท่าทันโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงและยังคงไว้ซึ่งหัวใจของการเรียนรู้ที่แท้จริง นั่นคือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งด้านปัญญาและจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- เข็มจิรา คำหงษา, และคณะ. (2566). บทบาทครูสังคมศึกษากับการเรียนรู้เชิงรุกในศตวรรษที่ 21. *วารสารพุทธสังคมวิทยาและปริทรรศน์*, 8(1), 188–203.
- นฤตล จันทรเพชร และ อุบลวรรณ ส่งเสริม. (2568). ปัญญาประดิษฐ์ (AI): การประยุกต์ใช้ทางการศึกษา. *วารสารครูสภาวิทยาสาร*, 6(1), 1–13.
- แสงสุรีย์ ทองขาว และคณะ. (2566). บทบาทครูไทยกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษา. *วารสารพุทธสังคมวิทยาและปริทรรศน์*, 8(2), 131–144.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *แนวนโยบายการพัฒนาคูในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI)*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- Baker, R., Hawn, A., & Others. (2020). Predictive learning analytics: New developments in educational technology. *Journal of Educational Technology & Society*, 15(3), 42–57.
- Greller, W., & Drachsler, H. (2012). Translating learning into numbers: A generic framework for learning analytics. *Journal of Educational Technology & Society*, 15(3), 42–57.
- GusmaAfriani, N., Fitria, H., & Others. (2025). Digital lesson design and AI competency for teacher education. *Asian Education Review*, 63(1), 52–65.
- Happy, F. (2020). Facilitating collaborative learning in teacher education. *Journal of Educational Change*, 25(2), 123–138.
- Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign.
- King, A. (1993). From sage on the stage to guide on the side. *College Teaching*, 41(1), 30–35. <https://doi.org/10.1080/87567555.1993.9926781>
- Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence unleashed: An argument for AI in education. *Pearson Education*.
- Ng, M., Chen, J., & Lee, Y. (2023). Ethical use of AI in teacher education: Practices and policies. *Education and Ethics in the Digital Age*, 18(3), 201–215.
- Rawat Edu. (2023). Facilitator roles in the digital classroom. Retrieved August 18, 2025, from <https://rawatedu.com>
- SessionLab. (2023). How to be a facilitator: *Moving beyond knowledge transmission*. Retrieved

August 18, 2025, from <https://sessionlab.com>

- Siemens, G. (2005). *Connectivism: A learning theory for the digital age*. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3–10.
- Turker, A., & Ozturk, R. (2025). Higher-order thinking skills in AI-based classrooms. *International Journal of Educational Research*, 70(1), 88–102.
- Walter, S. (2024). Critical analysis and creative problem solving with educational AI. *Education and Information Technologies*, 29(2), 141–157.